

Rozdział V

Zakres i charakter terroryzmu na początku XXI wieku

Statystycznie rzecz ujmując, każdego dnia na świecie ma miejsce kilkanaście ataków terrorystycznych, w których ginie lub odnosi rany kilkudziesiąt osób. Jaki jest jednak szczegółowy zakres terrorystycznego zagrożenia? Co cechuje współcześnie sprawców, stosowane przez nich metody czy wybierane cele? Jak scharakteryzować można ofiary i skutki ataków terrorystycznych, które miały miejsce w ciągu ostatnich kilku lat? Te i inne zagadnienia uczyniono głównym punktem odniesienia w prezentowanym rozdziale.

Z informacji zgromadzonych przez National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START) wynika, że w latach 1970–2015 na świecie miało miejsce ponad 150 tys. ataków terrorystycznych¹³³.

Bardzo pomocne w ukazaniu skali oraz charakteru współczesnego terroryzmu są różnego rodzaju raporty czy analizy. W tym rozdziale odwołano się m.in. do kilku najnowszych tego typu opracowań¹³⁴, na przykład opublikowanego w 2016 r. przez Departament Stanu USA *Country Reports on Terrorism 2015*¹³⁵, opracowania *Global Terrorism Index 2015. Measuring and Understanding the Impact of Terrorism*¹³⁶ czy zestawienia *Fifteen Years On, Where Are We in the 'War on Terror'*¹³⁷. Z wielu rozpatrywanych tam czynników wybrano sześć kwestii: skala światowego terrorystycznego

¹³³ National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START), Global Terrorism Database, University of Maryland, www.start.umd.edu (24.09.2016).

¹³⁴ Najnowsze kompleksowe dane dostępne podczas pisania tekstu pochodziły z 2015 roku. Zawarte w poszczególnych analizach czy raportach wartości liczbowe nie zawsze się pokrywają, co wynika na ogół z różnych metodologii stosowanych podczas badań.

¹³⁵ *Country Reports on Terrorism 2015*, June 2016, United States Department of State Publication, Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, www.state.gov (4.09.2016).

¹³⁶ *Global Terrorism Index 2015. Measuring and Understanding the Impact of Terrorism*, Institute for Economics & Peace, www.economicsandpeace.org (2.09.2016).

¹³⁷ B. Jenkins, *Fifteen Years On, Where Are We in the 'War on Terror'*, „CTC Sentinel” 2016, Vol. 9, Combating Terrorism Center, etc.usma.edu (25.09.2016).

zagrożenia, charakterystyka sprawców, metody działania terrorystów, motywy postępowania sprawców, cele ataków oraz ich następstwa.

1. Skala terrorystycznego zagrożenia

W 2015 r. liczba ataków terrorystycznych w skali całego świata zmniejszyła się o 13% (z 13 463 w 2014 r. do 11 774 w 2015 r.). Szczególnie wyraźny spadek miał miejsce w: Pakistanie (o 45%), Iraku (o 28%) i Nigerii (o 11%). Z kolei w kilku innych państwach doszło do bardzo znaczącego wzrostu wskaźnika ataków terrorystycznych. Miało to miejsce m.in. w: Turcji (eskalacja o 353%), Bangladeszu (o 270%), Egipcie (o 69%) czy Syrii. Szczególnie złożony, a zarazem niepokojący jest przypadek Syrii, gdzie liczba ataków terrorystycznych zwiększyła się o 65%, osób zabitych o 62%, rannych o 91%, a porwanych i przetrzymywanych o 67%.

Tabela 6. Liczba ataków terrorystycznych na świecie w latach 2012–2015

Kategoria/rok	2012	2013	2014	2015
Liczba ataków	6 771	9 707	13 463	11 774
Liczba państw w których doszło do ataków	85	93	95	92

Źródło: *Country Reports on Terrorism: 2015, 2014, 2013, 2012*. June: 2016, 2015, 2014, 2013. *United States Department of State Publication, Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism*, www.state.gov (4.09.2016).

W ciągu czterech ostatnich analizowanych lat zaobserwować można dużą fluktuację liczby ataków terrorystycznych – od 6 do 13 tys. Na zbliżonym poziomie utrzymywał się natomiast pułap państw, w których miały miejsce ataki.

2. Sprawcy ataków

W 2015 r. sprawcami ataków terrorystycznych na świecie było około 270 różnych grup i organizacji, z których 78 nie było wcześniej uwzględnianych przez Departament Stanu USA jako struktury prowadzące działalność terrorystyczną. Największą liczbę ataków przeprowadziło pięć podmiotów: Talibowie, *Państwo Islamskie*, Boko Haram, Komunistyczna Partia Indii (Maoistowska) oraz Partia Pracujących Kurdystanu¹³⁸.

¹³⁸ Szerzej na temat tych organizacji zob. np. P. Ebbig, R. Fiedler, A. Wejkszner, S. Wojciechowski, *Leksykon współczesnych organizacji terrorystycznych*, Poznań 2007; K. Izak, *Leksykon organizacji i ruchów islamistycznych*, Warszawa 2016.

Tabela 7. Najbardziej aktywne i niebezpieczne podmioty prowadzące działalność terrorystyczną w 2014 i 2015 r.

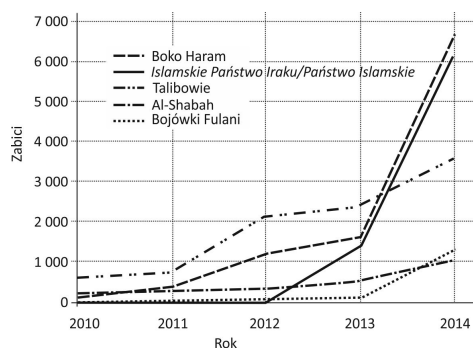
	Łączna liczba ataków		Łączna liczba zabitych*		Łączna liczba rannych*		Łączna liczba porwanych/ /zakładników	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Talibowie	1 093	895	4 512	3 492	4 746	3 313	954	649
Państwo Islamskie**	931	1 090	6 050	6 328	6 010	5 959	4 759	3 180
Boko Haram	491	454	5 450	6 663	3 318	1 747	1 549	1 217
Komunistyczna Partia Indii (Maoistowska)	343	307	176	191	163	165	707	163
Partia Pracujących Kurdystanu (PKK)	238	47	287	12	580	19	136	68

* obejmuje też sprawców

** wyłączając ataki przeprowadzane na obszarach kontrolowanych przez Państwo Islamskie

Źródło: *Country Reports on Terrorism 2015, June 2016*, United States Department of State Publication, Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, www.state.gov (4.09.2016).

Z kolei w lata 2010–2014 do najgroźniejszych, a zarazem najbardziej aktywnych formacji terrorystycznych Departament Stanu USA zaliczył: Boko Haram, Państwo Islamskie, Talibów, Al-Shabah oraz nigeryjskie bojówki Fulani¹³⁹. Na podkreślenie zasługuje gwałtowny wzrost aktywności trzech spośród pięciu wymienionych podmiotów, który wystąpił szczególnie od 2013 r.

Wykres 5. Najbardziej niebezpieczne i aktywne podmioty terrorystyczne w latach 2010–2014

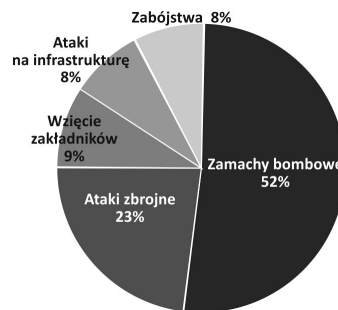
Źródło: *Global Terrorism Index 2015. Measuring and Understanding the Impact of Terrorism*, Institute for Economics & Peace, www.economicsandpeace.org (2.09.2016).

¹³⁹ Tylko w 2014 r. zabiły one w Nigerii ponad 1 200 osób. Zob. L. Iaccino, *Nigeria Fulani militants: Herdsmen accused of killing 1,200 people in 2014*, www.ibtimes.co.uk (5.09.2016).

3. Metody działania terrorystów

W 2015 r. główną metodą działania terrorystów były ataki z użyciem materiałów wybuchowych (52%) oraz tzw. ataki zbrojne (23%). Inne dość często stosowane formy terrorystycznej aktywności to: branie zakładników, ataki na obiekty infrastruktury oraz zabójstwa. Szczegółowe dane zawiera poniższe zestawienie.

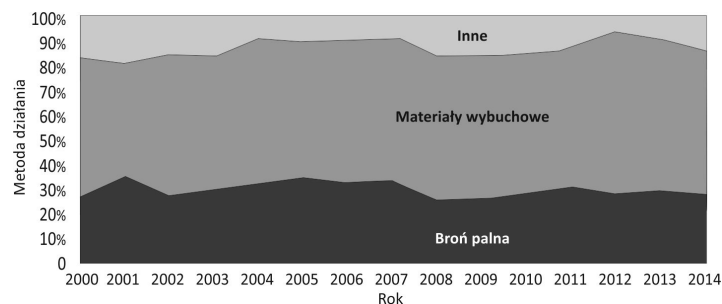
Wykres 6. Najczęściej stosowane metody podczas ataków terrorystycznych w 2015 r.

Źródło: *Country Reports on Terrorism 2015, June 2016*, United States Department of State Publication, Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, www.state.gov (4.09.2016).

W 2015 r. odnotowano wzrost o 26% (w porównaniu z 2014 r.) liczby ataków samobójczych. W 2014 r. było ich 575, a w 2015 r. 726. W ich wyniku w 2015 r. zginęło ponad 6,7 tys. osób (w tym około 1,7 tys. sprawców), a ponad 10 tys. zostało rannych. W analizowanym okresie ataki samobójcze miały miejsce w 24 państwach, z tego np.: 33% w Iraku, 19% w Afganistanie oraz 17% w Nigerii.

Wykres 7. Najczęstsze metody ataków stosowane przez terrorystów w latach 2000–2014

Źródło: *Global Terrorism Index 2015. Measuring and Understanding the Impact of Terrorism*, Institute for Economics & Peace, www.economicsandpeace.org (2.09.2016).

Analizując metody najczęściej stosowane przez terrorystów w latach 2000–2014, podkreślić należy, iż terroryści w około 60% przypadków podczas ataków doprowadzili do eksplozji, a w około 30% sytuacji posłużyli się bronią palną.

Z kolei ewolucję metod i form terroryzmu, która nastąpiła w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat, dobrze obrazuje zestawienie zawarte w poniższej tabeli.

Tabela 8. Ewolucja metod i form ataków terrorystycznych

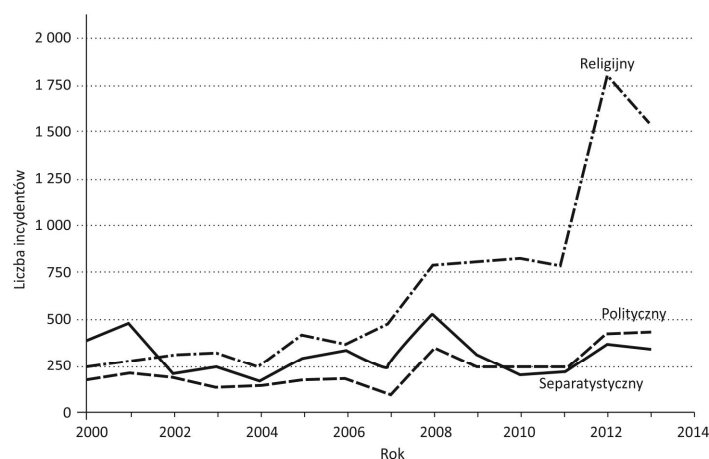
Metody i formy działań terrorystycznych	Stare	Nowe
Zamachy przeciw samolotom pasażerskim	W celu wzięcia zakładników	W celu użycia w zamachach samobójczych
Zamachy przeciw samolotom w ogóle	Detonowanie ładunków wybuchowych z zapalnikiem czasowym	Użycie IED (improwowany ładunek wybuchowy) lub detonowanie IED zmontowanych podczas lotu
Zamachy przeciw statkom	Branie zakładników na statkach pasażerskich	Dążenie do zatopienia wartościowych jednostek floty wojennej i białej (tankowce)
Ataki z użyciem IED	Stosowanie detonatorów przewodowych i czasowych. Używanie gotowych materiałów wybuchowych, dostępnych na rynku	Stosowanie zdalnych układów inicjacji wybuchu. Używanie wojskowych i samodzielnie wykonanych materiałów wybuchowych
Ataki zbrojne	Głównie na VIP-ów, bazy wojskowe, komendy policji	Głównie na hotele, bazy, miejsca kultu religijnego, urzędników niższego szczebla, odosobnione posterunki, ludność cywilną
Ataki przeciw infrastrukturze kluczowej państwa	Brak	Skoordynowane zamachy na nafto- i ropociągi oraz sieci energetyczne, łączności, komputerowe i dystrybucji wody pitnej
Sposoby przeprowadzania zamachów	Taktyka „uderz i uciekaj”	Zamachy samobójcze i ataki kombinowane
Cel akcji terrorystycznych	Przeprowadzić spektakularny zamach, który zwróci uwagę mediów i społeczeństw	Przeprowadzić zamach skutkujący jak największą liczbą ofiar, co zwróci uwagę mediów i społeczeństw
Planowanie zamachów na szczeblu kierownictwa organizacji	Ataki planowane przeciw wyselekcjonowanym obiektom lub ich grupie, bez „szerszej wizji strategicznej”	Zaplanowana strategia ataków, skoordynowanych pod względem formy, miejsca i czasu

Źródło: J. Adamski, *Nowe technologie w służbie terrorystów: O wojnach i konfliktach*, Warszawa 2007, s. 60.

4. Motywy postępowania sprawców

Kolejny rozpatrywany czynnik dotyczy źródeł postępowania terrorystów. Z zaprezentowanego poniżej zestawienia wynika, że po 2006 r. na świecie sukcesywnie zaczęła wzrasta aktywność organizacji terrorystycznych o charakterze religijnym (w tym głównie islamistycznym). Od tego też roku motywacja religijna ataków terrorystycznych zdecydowanie zaczęła dominować nad przyczynami politycznymi czy nacjonalistyczno-separatystycznymi. Ponowna eskalacja czynnika religijnego wystąpiła w 2011 r. a także po analizowanym okresie.

Wykres 8. Aktywność grup terrorystycznych z uwzględnieniem ich motywacji – dotyczy lat 2000-2014

Źródło: *Global Terrorism Index 2015. Measuring and Understanding the Impact of Terrorism*, Institute for Economics & Peace, www.economicsandpeace.org (2.09.2016).

Dominacja motywacji religijnej wśród terrorystów nie dotyczy jednak całego świata, czego przykładem jest przypadek Unii Europejskiej¹⁴⁰. W 2015 r. na łączną liczbę 211 nieudanych, udaremnionych i przeprowadzonych ataków terrorystycznych tylko 17 miało podłoże religijne (dżihadystyczny). W 2014 r. były to 2 przypadki na 199, w 2013 r. wśród 152 zdarzeń nie odnotowano żadnego ataku o takim charakterze, a w 2012 r. było 6 ataków na 219¹⁴¹.

¹⁴⁰ Szerzej zob. rozdział IX.

¹⁴¹ *Europol TE-SAT: 2013, 2014, 2015, 2016, EU Terrorism Situation and Trend Report*, www.europol.europa.eu.

5. Cele ataków terrorystycznych

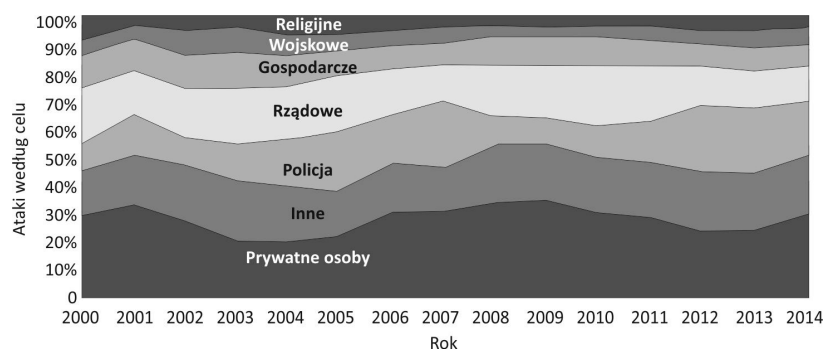
W 2015 r. ponad 55% ogółu ataków było wymierzonych w ludność cywilną, ich mienie lub infrastrukturę policyjną. Dotyczyło to około 60 państw. W dalszej kolejności sklasyfikowano cele o charakterze biznesowym, rządowym oraz wojskowym. Na podkreślenie zasługuje spadek w 2015 r. aż o 60% (w porównaniu do 2014 r.) liczby ataków terrorystycznych wymierzonych w porty lotnicze i flotę powietrzną. W 2015 r. odnotowano 23 takie przypadki, a w 2014 r. było ich 58. Szczegółowe dane dotyczące najczęstszych celów ataków przedstawia poniższa tabela.

Tabela 9. Najczęstsze cele ataków terrorystycznych na świecie w 2015 r.

Rodzaj celu	Liczba ataków
Prywatne osoby	4 514
Policja	2 159
Biznes	1 149
Władze	1 136
Wojsko	715
Niepaństwowe formacje porządkowe	447
Przedstawiciele religijni	394
Transport	381
Instytucje edukacyjne	297
Podmioty użyteczności publicznej	255
Partie polityczne	161
Misje dyplomatyczne	148
Dziennikarze i media	146
Inne	145
NGO	53
Telekomunikacja	46
Porty i linie lotnicze	23
Dostawcy żywności lub wody	17
Turyści	7
Infrastruktura morska	6
Cele związane z aborcją	5
Łącznie	12 204

Źródło: *Country Reports on Terrorism 2015, June 2016, United States Department of State Publication*, Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, www.state.gov (2.08.2016).

Zestawienie kluczowych celów ataków terrorystycznych przeprowadzonych w ciągu ostatnich kilkunastu lat (okres 2000–2014) prezentuje natomiast poniższy wykres.

Wykres 9. Główne cele ataków terrorystycznych w latach 2000–2014

Źródło: *Global Terrorism Index 2015. Measuring and Understanding the Impact of Terrorism*, Institute for Economics & Peace, www.economicsandpeace.org (20.08.2016).

6. Następstwa aktów terroryzmu

Ostatnia analizowana kategoria dotyczy następstw ataków terrorystycznych. Najważniejsze spośród nich to straty ludzkie w postaci zabitych, rannych, osób porwanych czy okaleczonych pod względem fizycznym lub/i psychicznym.

W 2015 r. liczba osób zabitych na skutek terroryzmu zmniejszyła się o 14% (z 32 727 w 2014 r. do 28 328 w 2015 r.). Wzrósł natomiast wskaźnik osób rannych (o 2%) oraz porwanych i przetrzymywanych przez terrorystów (o 29%). Ten ostatni element jest szczególnie niepokojącą przesłanką, świadczy bowiem o ponownym zainteresowaniu terrorystów tą formą aktywności. Dla przykładu liczba osób porwanych i przetrzymywanych wzrosła w: Libii o 127%, Turcji – 101%, Indiach – 83%, Syrii – 67%, Afganistanie – 55% czy Iraku – 50%.

Tabela 10. Straty ludzkie na świecie będące następstwem terroryzmu w latach 2012–2015

Kategoria/rok	2012	2013	2014	2015
Zabici	11 098	17 891	32 727	28 328
Ranni	21 652	32 577	34 791	35 320
Porwani	1 283	2 990	9 428	12 189

Źródło: *Country Reports on Terrorism: 2012, 2013, 2014, 2015*. June: 2013, 2014, 2015, 2016. United States Department of State Publication, Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, www.state.gov (1.09.2016).

W 2015 r. największa liczba ataków terrorystycznych miała miejsce w dziesięciu państwach, takich jak: Irak, Afganistan, Pakistan, Indie, Nigeria, Egipt, Filipiny, Bangladesz, Libia oraz Syria.

Tabela 11. Dziesięć państw, w których doszło do największej liczby ataków terrorystycznych w 2015 r.

	Łączna liczba ataków		Łączna liczba zabitych*		Liczba zabitych w ataku*		Łączna liczba rannych*		Liczba rannych w ataku*		Liczba porwanych/zakładników	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2014	2015	2014	2015
Irak	2 418	3 370	6 932	9 926	2,99	3,07	11 856	15 137	5,23	4,79	3 982	2 658
Afganistan	1 708	1 594	5 292	4 507	3,24	2,91	6 246	4 700	4,00	3,15	1 112	719
Pakistan	1 009	1 823	1 081	1 761	1,10	0,99	1 325	2 836	1,36	1,61	269	879
Indie	791	764	289	418	0,38	0,57	508	639	0,68	0,89	862	305
Nigeria	589	663	4 886	7 531	9,29	12,81	2 777	2 251	7,67	6,31	1 341	1 298
Egipt	494	292	656	184	1,34	0,63	844	452	1,73	1,55	24	29
Filipiny	485	378	258	240	0,54	0,65	548	367	1,16	1,00	119	145
Bangladesz	459	124	75	30	0,16	0,24	691	107	1,52	0,87	4	7
Libia	428	554	462	435	1,24	0,90	657	567	1,85	1,21	764	336
Syria	382	232	2 748	1 698	7,99	8,24	2 818	1 473	9,78	9,32	1 453	872
Ogółem na świecie	11 774	13 482	28 328	32 763	2,53	2,57	35 320	34 785	3,30	2,86	12 189	9 461

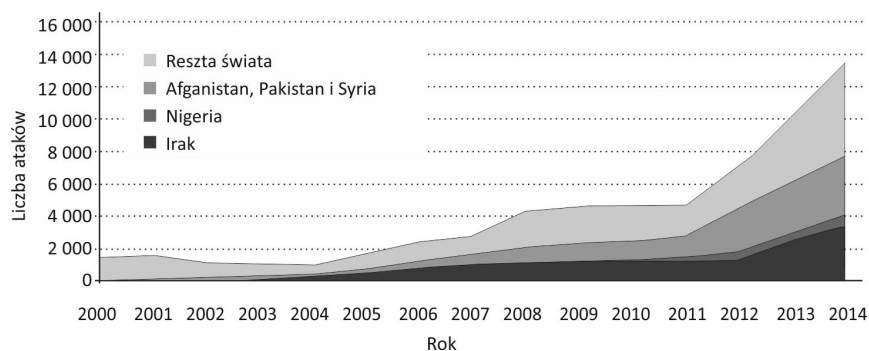
* łącznie ze sprawcami

Źródło: *Country Reports on Terrorism 2015*, June 2016, United States Department of State Publication, Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, www.state.gov (13.09.2016).

Wskazując natomiast państwa najbardziej zagrożone atakami terrorystycznymi w ciągu ostatnich kilkunastu lat, były to: Afganistan, Pakistan, Syria, Nigeria i Irak.

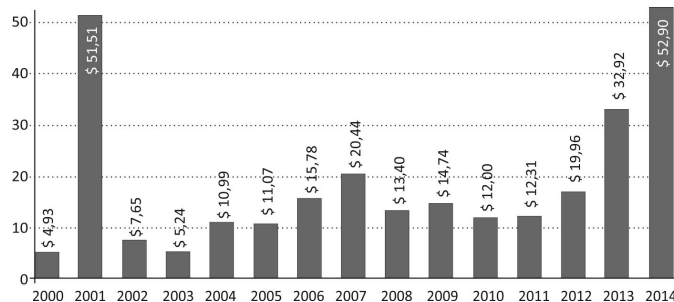
Innym poważnym następstwem terroryzmu są mierzone w miliardach dolarów straty finansowe. Ich skalę prezentuje wykres numer 11, z którego wynika, iż poziom wydatków w 2001 r. (co było związane głównie z atakami przeprowadzonymi 11 września przez Al-Kaidę) został przekroczony w 2014 r.

W kolejnych latach można spodziewać się dalszej eskalacji terrorystycznego zagrożenia, a tym samym zwiększenia liczby ofiar oraz narastania związanych z tym kosztów. Wzrost tej ostatniej kategorii będzie zapewne następował najszybciej, zbliżając się w skali całego świata do pułapu 100 mld \$ rocznie. Nawet tak wysoka kwota nie zabezpieczy nas jednak w pełni przed terroryzmem.

Wykres 10. Lokalizacja zamachów terrorystycznych w latach 2000–2014

Źródło: *Global Terrorism Index 2015. Measuring and Understanding the Impact of Terrorism*, Institute for Economics & Peace, www.economicsandpeace.org (09.08.2016).

Wieloletnie koszty zamachów z 11 września 2001 r. często szacowane są na kwotę ponad 80 mld \$¹⁴². Dla porównania, jak stwierdził ówczesny prezydent G. Bush: „do przeprowadzenia ataków z 11 września wystarczyło kilkaset tysięcy dolarów (...), znacznie mniej niż wynosi cena jednego czołgu”¹⁴³. Natomiast łączne wydatki USA na tzw. wojnę z terroryzmem w latach 2001–2016 wynoszą już ponad 4,7 bln \$¹⁴⁴. Kwota ta obejmuje m.in. działania: militarne, dyplomatyczne, związane z zapewnieniem bezpieczeństwa, opieką nad weteranami itp.

Wykres 11. Globalne koszty terroryzmu w latach 2000–2014

Źródło: *Global Terrorism Index 2015. Measuring and Understanding the Impact of Terrorism*, Institute for Economics & Peace, www.economicsandpeace.org (20.08.2016).

¹⁴² *A More Secure World. Our Shared Responsibility. Report of the High-Level Panel on Threats Challenges and Change*, United Nations 2004, s. 14.

¹⁴³ P. Shinkman, *Report Tallies Total Cost of Post-Sept. 11 Wars*, usnews.com (9.09.2016).

¹⁴⁴ G. Bush, przemówienie w West Point z 1.06.2002, podają za: *Globalizacja polityki światowej. Wprowadzenie do stosunków międzynarodowych*, J. Baylis, S. Smith (red.), Kraków 2008. Zdaniem części ekspertów wydatki te były dużo mniejsze.

Terroryzm eskaluje olbrzymie koszty ekonomiczne. Na przykład w 2014 r. w skali świata były one szacowane na 52,9 mld \$¹⁴⁵. Wydatki te i tak uznać należy za relatywnie niskie w porównaniu choćby z kosztami przestępczości z użyciem przemocy, które np. w 2014 r. w skali świata były od nich 32 razy wyższe.

Literatura

- 9/11 Commission Report. *Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States*, St. Martin's Press, New York.
- A More Secure World. Our Shared Responsibility. Report of the High-Level Panel on Threats, Challenges and Change*, United Nations 2004.
- Combs C., *Terrorism in the Twenty-First Century*, Boston 2013.
- Country Reports on Terrorism 2015*, June 2016, United States Department of State Publication, Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, www.state.gov.
- Country Reports on Terrorism 2014*, June 2015, United States Department of State Publication, Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, www.state.gov.
- Country Reports on Terrorism 2013*, June 2014, United States Department of State Publication, Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism, www.state.gov.
- Ebbig P., Fiedler R., Wejksznar A., Wojciechowski S., *Leksykon współczesnych organizacji terrorystycznych*, Poznań 2007.
- Europol TE-SAT: 2016, 2015, 2014, 2013, EU Terrorism Situation and Trend Report*, www.europol.europa.eu.
- Global Terrorism Index 2015. Measuring and Understanding the Impact of Terrorism*, Institute for Economics & Peace, www.economicsandpeace.org.
- Globalizacja polityki światowej. Wprowadzenie do stosunków międzynarodowych*, J. Baylis, S. Smith (red.), Kraków 2008.
- Holyst B., *Terroryzm*, Warszawa 2011.
- Iaccino L., *Nigeria Fulani militants: Herdsmen accused of killing 1,200 people in 2014*, www.ibtimes.co.uk.
- Izak K., *Leksykon organizacji i ruchów islamistycznych*, Warszawa 2016.
- Jenkins B., *Fifteen Years On, Where Are We in the „War on Terror”*, „CTC Sentinel” 2016, Vol. 9, Combating Terrorism Center, ctc.usma.edu (25.09.2016).
- Martin G., *Understanding Terrorism, Challenges, Perspectives and Issues*, Los Angeles 2016.
- Rocznik Strategiczny 2015/2016. Przegląd sytuacji politycznej, gospodarczej i wojskowej, w środowisku międzynarodowym Polski*, Warszawa 2016.
- Shinkman P., *Report Tallies Total Cost of Post-Sept. 11 Wars*, usnews.com (9.09.2016).

¹⁴⁵ *Global Terrorism Index 2015. Measuring and Understanding the Impact of Terrorism*, Institute for Economics & Peace, www.economicsandpeace.org (20.08.2016).